

Komunitní knihovnictví v ČR a v Nizozemsku [1]

Autor:

- [JANOŠKOVÁ, Kateřina](#) [2], [JANSOVÁ, Linda](#) [3], [PILLEROVÁ, Vladana](#) [4]

Číslo:

- [2023, ročník 32, číslo 1](#) [5]

Rubrika:

- [Průzkumy](#) [6]

Klíčová slova:

- [Česká republika](#) [7], [knihovníci / informační pracovníci](#) [8], [Nizozemsko](#) [9], [veřejné knihovny](#) [10]

Odborná sekce:

- [Sekce veřejných knihoven](#) [11]

Již od dob zákona o veřejných knihovnách obecních z roku 1919 – a dnes v souladu s [Konceptí rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030](#) [12] – jsou knihovny vystavěny na principech demokracie a úcty k názorům druhých. Proto jsou ideálním místem pro komunitní činnost, setkávání, debatování, celoživotní neformální vzdělávání i vzájemné poznávání. Komunitní činnost českých knihoven se s postupem času proměňuje i v reakci na společenské změny a potřeby občanů, obyvatel, uživatelů i dalších účastníků veřejné i neziskové sféry. Praxe ukazuje, že pohledy knihovníků na toto téma jsou často různé, a to včetně odpovědi na základní otázku, co je možné považovat za komunitní knihovnu. Roli hraje i velikost a působnost dané knihovny a velikost jejich obce / typu zřizovatele.

Ve SKIP, v němž v [Sekci veřejných knihoven](#) [13] působí [Skupina pro komunitní knihovny](#) [14], jsme se proto rozhodli uskutečnit orientační průzkum vnímání komunitní knihovny u nás v ČR. S jeho výsledky se můžete seznámit v tomto článku. Po nich navazuje shrnutí zkušeností s komunitními aktivitami v nizozemských knihovnách, které může posloužit jako inspirace pro další rozvoj komunitního knihovnictví v ČR.

Průzkum věnovaný komunitnímu knihovnictví v českých knihovnách

Na konci roku 2022, konkrétně od 24. listopadu do 15. prosince 2022, proběhl krátký průzkum Komunitní knihovníci/knihovnice a české knihovny. Výzva k účasti byla distribuována především prostřednictvím elektronické konference SKIP; upozornění na průzkum nechybělo ani na [webu SKIP](#) [15].

Do průzkumu se zapojilo celkem 58 respondentů, z nichž většina pracuje v knihovnách městských (38) a obecních (13), ostatní (7) byli zástupci specializovaných a vysokoškolských knihoven. V průzkumu jsme se snažili zjistit, jak je komunitní knihovnické/vnímán/a v českém prostředí, co tento pojem vlastně znamená a jaký má obsah. Průzkum obsahoval tři hlavní otázky

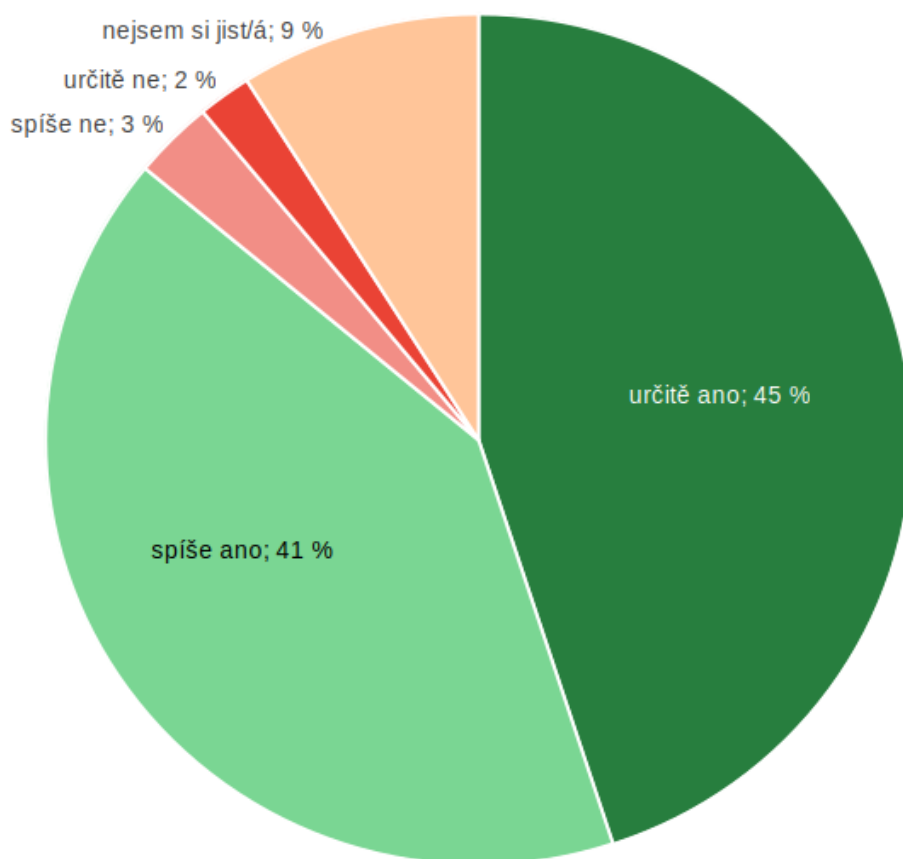
k tématu komunitního knihovnictví:

- Myslíte si, že v českých knihovnách pracují komunitní knihovníci/knihovnice?
- Uvítal/a byste více informací (případně i doplňující vzdělání) k tomuto tématu?
- Kdo je podle vás komunitní knihovník/knihovnice?

Myslíte si, že v českých knihovnách pracují komunitní knihovníci/knihovnice?

Jak ukazuje graf 1, většina knihovnic a knihovníků (86 %) se domnívá, že v českých knihovnách komunitní knihovníci a knihovnice pracují, z toho 45 % usuzuje, že určitě ano a 41 %, že spíše ano. Pouze 5 % respondentů se vyjádřilo negativně a zbylých 9 % si není jistých. Celkově lze tedy říct, že podle respondentů komunitní knihovnictví se již do činnosti českých knihoven podařilo zavést.

Graf 1: Myslíte si, že v českých knihovnách pracují komunitní knihovníci/knihovnice?

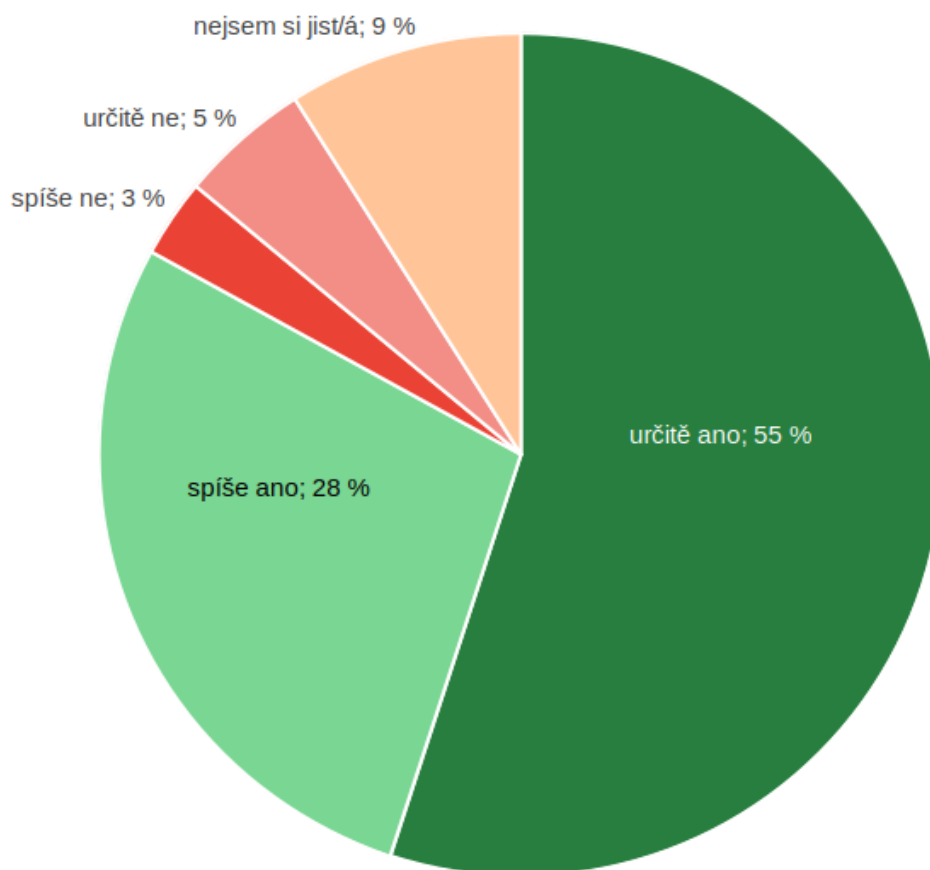

[16]

Uvítal/a byste více informací (případně i doplňující vzdělání) k tomuto tématu?

Přestože se většina respondentů v předchozí otázce vyjádřila, že komunitní knihovníci v českých knihovnách pracují, většina knihovnic a knihovníků (83 %) by ocenila více informací a vzdělávání v této oblasti knihovnictví, 8 % respondentů další informace nepotřebuje a 9 % si není jistých (viz blíže graf 2).

Graf 2: Uvítal/a byste více informací (případně i doplňující vzdělání) k tomuto tématu?

[17]

Kdo je podle vás komunitní knihovník/knihovnice?

Ve třetí hlavní otázce průzkumu dostali respondenti volný prostor k vyjádření své představy o tom, kdo je komunitní knihovník/knihovnice a co tato práce zahrnuje. Většina respondentů se zaměřila na vlastnosti a schopnosti takového knihovníka – lze konstatovat, že podle respondentů musí mít pracovník vykonávající tuto činnost konkrétní vlastnosti a být pro tuto práci „osobnostně nastaven“. Nejčastěji byly jmenovány **empatie, kreativita, společenská, otevřenost, komunikativnost, vstřícnost, vnímavost, proaktivnost, všestrannost** nebo např. **flexibilita**. Nicméně nejdůležitějším rysem komunitního knihovníka/knihovnice by podle respondentů měla být **schopnost propojovat lidi, skupiny či organizace v místě knihovny a mít aktivní zájem o jejich problémy a potřeby**:

- Vstřícný, kreativní, komunikativní, s organizačním talentem a chutí „dělat něco pro lidi“.
- Osoba, která má potřebu, vůli a dar propojovat lidi.
- Dělá knihovnu nejen pro lidi, ale hlavně s NIMI.
- Ten, kdo zná dobře své čtenáře, setkává se s nimi nejen v knihovně, ale i při jiných příležitostech. Komunitní knihovník umí propojovat místní občany napříč generacemi, zájmy aj.

- Komunitní knihovník je společenským a otevřeným pracovníkem, který dokáže spojit různé subjekty a lidi ve svém okolí s cílem zařadit knihovnu, knihovnictví a jejich služby do běžného povědomí (místních) obyvatel.

Záběr práce komunitního knihovníka je podle respondentů **široký** – měl by se věnovat aktivní práci s uživatelem, pracovat s různými věkovými a sociálními skupinami obyvatel, soustředit se i na neregistrované čtenáře, organizovat kulturně-vzdělávací pořady, vytvářet prostor pro setkávání, reagovat na potřeby komunity, zapojovat členy komunity do přípravy akcí a činnosti knihovny nebo komunikovat s ostatními organizacemi v místě knihovny a vykonávat řadu dalších činností:

- Knihovník, který pracuje se všemi kategoriemi obyvatel, pořádá pro ně akce, umožňuje setkávání těchto věkových skupin. Akce připravuje tak, aby se jich zúčastnili všichni návštěvníci – od malých dětí, mladých, rodičů, prarodičů. Možnost setkávání i neřízeného v prostorách knihovny...
- Komunitní knihovník/knihovnice zná dobře místo, ve kterém knihovna působí, a potřeby jeho obyvatel. Orientuje se v nabídce dalších (nejen kulturních) organizací v místě a ve vztazích mezi nimi. Jeho role je důležitá při vytváření strategie knihovny i při plánování a koordinaci konkrétních akcí. Měl by být komunikativní, otevřený a mít organizační schopnosti. Co konkrétně dělá? Asi mluví s lidmi. Zjišťuje, co jim chybí, s čím jsou spokojeni, co jim knihovna může nabídnout a naopak jak by oni mohli nabídku knihovny obohatit. Umí oslovit i ty, kdo běžně do knihovny nechodí, naslouchat jim a dát prostor jejich nápadům. Promýšlí, připravuje a koordinuje akce knihovny a spolupracujících organizací/jednotlivců, ví, na koho se obrátit, pokud je potřeba zajistit nějakou konkrétní věc/službu/informaci.
- Knihovník propojuje všechny generace a skupiny čtenářů, nejen prací v knihovně, ale veškerou činností v oblasti kultury a vzdělávání.

Důležitým aspektem práce komunitního knihovníka/knihovnice by podle respondentů mělo být to, že **posunuje činnost knihovny mimo její prostory**. Snaží se knihovnu zapojit do různých aktivit, které se nemusí odehrávat jen v knihovně, představuje a propaguje knihovnu při různých událostech odehrávajících se v daném místě atd.:

- Ten, který se věnuje různým skupinám obyvatel dané obce/města, zájmovým kroužkům, seniorům apod. a pro ně připravuje konkrétní akce. Zapojuje do aktivit širokou veřejnost, nejen čtenáře knihovny. Akce pořádá i mimo budovu knihovny. Prostory knihovny poskytne pro zájmové skupiny. Úzce spolupracuje s vedením obce/města, MAS apod.

Problém může nastat například v případě poboček ve velkých městech, kde nemusí být pracovníci dané pobočky tzv. místní, ale dosazování na pobočky je řízeno centrálně. To může komplikovat komunitní práci knihovny v daném místě:

- V případě třeba Městské knihovny v Praze mi vadí odosobněné fungování jednotlivých poboček (nyní ještě horší se samoobslužným systémem), mnozí zaměstnanci oboru knihovnictví vůbec nerozumí a zdaleka vůbec se nevěnují jednotlivým specifikům různých částí Prahy a jejich obyvatel. Ty bych převedl na konkrétní městské části, ve kterých by pracovali pouze obyvatelé těchto částí a vše by přizpůsobili svým uživatelům z dané místní komunity (včetně akvizice), resp. byly by z pohledu regionálních funkcí obsluhovanými knihovnami.

Jak někteří účastníci průzkumu správně dodávají, **komunitní role knihovny by neměla stát na aktivitě jednoho pracovníka**, ale takto nastavené by mělo být působení celé knihovny:

- Myslím, že není třeba rozdělovat knihovníky na komunitní a jiné, spíš jde o nastavení činnosti knihovny k místní komunitě – lidem, místu, událostem, historii atd. Zaměstnanci, kteří v takové instituci pracují, kromě lidského postoje k práci s vlastními čtenáři navazují kontakty s jednotlivci, spolky, školami, institucemi atd., které profil komunitní knihovny mohou pomoci rozvinout a naplnit. Otevřenost, vstřícnost, nekonfliktní prostředí, vztahová bezbariérovost by pak měly být samozřejmostí instituce jako celku i jejich zaměstnanců.

Ideálně – po zohlednění všech zmíněných schopností – **by tedy komunitní knihovník/knihovnice a jeho práce měla vypadat následovně:**

- Ten, kdo má dveře a srdce otevřené ke všem z místa, kde působí, ten, kdo se nebojí vylézt z prostor své knihovny a knihovnu představit i za hranicemi jejího prostoru, ten, kdo dělá komunitní, charitativní, společenské, vzdělávací... akce nejen pro své čtenáře, ale i pro ostatní spádové uživatele. Ten, kdo se nebojí zkoušet novinky, vidět služby jinak, hovořit se svými čtenáři/uživateli a pružně reagovat na jejich potřeby a nápady, věnovat jim občasné čas i mimo hranice běžné pracovní doby, ten, kdo se nebojí dát důvěru uživatelům služeb knihovny a přizve je ke spolupráci při realizaci jednotlivých programů/služeb (dle možností).

Dalo by se tedy říct, že práce komunitního knihovníka/knihovnice nemá hranice a může do ní spadat téměř všechno. Pro tuto práci je také nutné mít určité nastavení osobnosti, jelikož zahrnuje z velké části komunikaci a proaktivní jednání. Pro knihovnu, která chce posílit svou komunitní roli, nemusí být jednoduché takového člověka najít. Není to však jen otázka vhodného personálního obsazení, i pro tuto pozici by měly existovat možnosti dalšího vzdělávání či vhodné studijní materiály. Vzhledem k výsledkům průzkumu, ve kterém **by 83 % respondentů ocenilo více informací a možností vzdělávání v oblasti komunitního knihovnictví**, můžeme konstatovat, že další osvěta v této oblasti je více než žádoucí. Možnou inspirací nám může být interaktivní plán pro komunitního knihovníka / komunitní knihovnici vytvořený v Nizozemsku.

Nizozemská cesta ke komunitnímu knihovnictví

V Nizozemsku se v posledních letech intenzivně věnují tématu komunitního knihovnictví a tomu, jak podpořit vzdělávání knihovníků v této oblasti. Inspirativním počinem v této oblasti pro nás může být [Plán pro komunitního knihovníka](#) [18] (Routekaart voor de Community Librarian) vytvořený ve spolupráci s organizací [Cubiss](#) [19]. Tento dokument představuje úvodní vhled do problematiky

komunitního knihovnictví. Podpora vzdělávání v této oblasti knihovnictví je zásadní, jelikož přeměna tradiční knihovny do podoby knihovny komunitní není vždy jednoduchá a klade nové nároky na knihovníky:

*Role komunitního knihovníka se vyvíjí, z role strážce knih se stává role **spojovatele** a **zprostředkovatele**. Již se nesoustředí pouze na fond, ale na lidi, kteří jej využívají. Abyste mohli úspěšně sloužit své komunitě, musíte rozumět jejím potřebám, zájmům a problémům a umět vytvářet a realizovat programy a služby, které tyto potřeby naplňují.*

Cubiss je znalostní a inovační centrum pro veřejné knihovny a je důležitým partnerem nizozemských knihoven. Je financováno nizozemskou vládou a úzce spolupracuje s [Národní knihovnou Nizozemska](#) [20] (Koninklijke Bibliotheek) a dalšími knihovnickými organizacemi. Vytváří pro knihovny inovativní služby, vzdělávací kurzy, nástroje a další zdroje informací.

Ve snaze podpořit tuto změnu vytvořil Cubiss přehledný Plán pro komunitního knihovníka, který je dostupný také v anglickém jazyce pod názvem [Roadmap for the community librarian](#) [21]. Plán je koncipován jako první krok k tomu stát se komunitním knihovníkem. Jedná se v podstatě o rozcestník, který představuje soubor nástrojů, poznatků, metodik a dostupné literatury. Nejedná se však o ekvivalent vzdělávacího programu. V celém plánu je kladen důraz na spoluvytváření a spolupráci s komunitou, tedy na zapojení členů komunity do návrhu, realizace a hodnocení programů a služeb, a snahu zajistit, aby tyto programy a služby naplňovaly potřeby komunity. Plán také zdůrazňuje význam empatie, aktivního naslouchání a odhodlání sloužit komunitě. Knihovníci se mohou stát důvěryhodnými a respektovanými členy svých komunit, kteří se věnují poskytování cenných zdrojů a služeb všem jejím členům.

Plán je velmi pěkně graficky zpracován, obsahuje textové části, odkazy, videa, tipy na informační zdroje k tématu nebo příklady dobré praxe. Je rozdělen do osmi částí, jimiž nás provází fiktivní knihovnice Saša, která se snaží ve své knihovně prosadit téma komunitního knihovnictví.

1. Začátek

Zde je celý koncept představen a popsán. V první fázi by mělo proběhnout seznámení s pojmy komunitní knihovnictví a komunitní knihovník a vyhledávání informací k tématu na internetu atd. Najdeme zde informaci o vzdělávacím programu Komunitní knihovník, jehož tvůrcem je také organizace Cubiss. Jedná se o pokročilý kurz, po jehož absolvování člověk získá titul komunitní knihovník. Byl koncipován podle myšlenek knihovnického inovátora [Davida Lankese](#) [22]. Zahrnuje dvacet skupinových lekcí, které jsou zaměřeny na různá témata, mezi něž se řadí participace občanů, demokratizace, knihovní fondy 2.0, filozofie a vědy. Po skončení kurzu by měl být knihovník připraven provést knihovnu změnou a i nadále v knihovně udržet prostor pro inovace.

V této části najdeme dokumentární film [Komunitní knihovník](#) [23], který shrnuje zkušenosti s komunitním knihovnictvím z několika nizozemských knihoven. U videu je možné si zobrazit anglické titulky.

2. Organizace a já

V této fázi by měl člověk svou koncepci nebo vizi změny představit ve své organizaci. Pokud má organizace koncepci nebo jiný podobný dokument, je užitečné v něm najít prostor pro realizaci nových plánů. Dalším krokem je uspořádání schůzky s kolegy, na které bude představena nová vize a její zpracování do stávající koncepce organizace. Ideální možností je připravit tyto podklady až v rámci schůzky. Tak člověk může získat podporu kolegy nebo kolegů a vytvořit zapálený tým. Důležité je také poradit se s nadřízeným o své roli, vlivu a kompetencích v organizaci a o tom, jaký se zde pro nás nabízí prostor.

3. Okolní svět a já

Dalším krokem je hledání cílových skupin, kterým knihovna může poskytovat své služby a které pro ni mohou být přínosem. Také je třeba zabývat se cílovými skupinami, na něž se již knihovna zaměřuje, a tím, mezi které aktivity je práce s těmito skupinami zařazena. Je důležité se soustředit na své okolí a prozkoumat, jaké akce a události se v obci/městě konají, jaké organizace a spolky zde fungují, jaká sociální nebo jiná témata rezonují komunitou. V této části najdeme jako pomůcku seznamy témat pro další průzkum komunity, tipy na školení a nástroje pro analýzu cílových skupin v místě knihovny. Inspirovat se můžeme metodou OF+BY=FOR ALL. Z původní metody, která měla pomoci organizacím s větším zapojením komunit do jejich činností, se kterou přišla Nina Simon v roce 2011, se stalo [celosvětové hnutí a soubor nástrojů na pomoc organizacím v těchto snahách](#) [24].

4. Vnější svět a setkávání s lidmi

Po zmapování své organizace a projektů, organizací, cílových skupin a témat v bezprostředním okolí nastává chvíle pro výběr konkrétního tématu a zahájení dialogu s cílovou skupinou. Dialog může mít různou formu. Důležitá je technika rozhovoru a zpráva z něj, kterou můžete dále rozebrat se svým týmem. Pomoci může například online platforma [KennisCloud](#) [25], což je místo určené pro online setkávání a místo, kde lze sdílet informace s komunitou.

5. Mezikrok (volitelné)

Přestože se podaří dobře zmapovat cílové skupiny a provést řadu rozhovorů, nemusí se hned podařit vytvoření konkrétních plánů. Na tom není nic špatného; důležité je seznámit se s dostatečným množstvím lidí z okolí a konkrétní plány mohou vzniknout později. Je možné přistoupit k tzv. mezifázi a uplatnit zde metodu POST (O). Jedná se o analýzu, kterou vytvořili [Charlene Li](#) [26] a [Josh Bernoff](#) [27]. Zkratka POST znamená P (people, tj. lidé), O (objectives, tj. cíle), S (strategy, tj. strategie) a T (technology, tj. technologie). My ještě můžeme přidat další bod O (organization, tj. organizace). Důkladnou analýzou všech článků si můžeme lépe ujasnit další postup; analýzu je také vhodné průběžně doplňovat. Nemělo by se však jednat jen o formální „vyplňování políček“.

6. Vytváření poznatků

Kromě propojování a sbližování lidí je součástí práce komunitního knihovníka také vytváření poznatků. Společná aktivita nebo sdílené téma je jakýmsi výchozím bodem komunity. Aktivní společná práce vede k vytváření nových poznatků, což nakonec vede ke sdílenému vlastnictví, které má pro udržitelnost komunity velký význam. Sdílené vlastnictví musí vycházet od samotných členů skupiny, skupině je nelze vnutit. Ani vytváření poznatků však není konečným cílem; komunitní práce je v podstatě cyklus, v němž se neustále vytváří spojení mezi lidmi a skupinami. Podle Davida Lankese závisí tvorba znalostí a koloběh poznatků na čtyřech složkách, jimiž jsou přístup, prostředí, poznatky a motivace.

7. Tvorba projektového plánu

Činnosti nebo nápady, které bude komunita realizovat, je důležité zaznamenat do projektového plánu. Ten usnadňuje kontrolu nákladů a především pomáhá získat lepší přehled o dosažených cílech a výsledcích. Cíle je třeba si stanovit společně s komunitou, jelikož jde o vytváření společného vlastnictví a odpovědnost by měli nést všichni. Každá knihovna má svůj plán akcí a dokumenty a formuláře, které je možné využít.

8. A co nyní? Zůstaňte s komunitou

Podařilo se přesvědčit vedení, provést průzkum a shromáždit skupinu lidí, kteří rozvíjejí myšlenky vycházející z jejich vlastního nadšení. Jak udržet komunitní projekty bez toho, aby člověk musel vše iniciovat a organizovat sám? Jak motivovat ostatní, aby se aktivit nadále účastnili? To je možná

nejdůležitější úkol. Je důležité stále zapojovat další účastníky a naslouchat jim. Komunita vyžaduje neustálý přísun nových podnětů a energie. Není možné, aby projekt stál na jednom nebo dvou lidech. Jako tvůrce sítě musíte však být stále motivován k získávání nových znalostí a ujmout se role facilitátora.

Závěrem

Vytvoření komunity nebo vstup do ní vyžaduje čas, energii a velkou vytrvalost. Musí zde také existovat prostor pro pokusy a omyly. Je důležité sdílet a vyhodnocovat aktivity i neúspěchy se svým nadřízeným i kolegy. Tímto způsobem se role komunitního knihovníka může přenést mezi další kolegy v organizaci, kteří v ní mohou pokračovat. Užší propojení knihovny s komunitou v místě je pro knihovnu velkým přínosem. Knihovny jsou často vnímány jako centra společenských aktivit, které poskytují prostor pro setkávání lidí a zapojení do různých aktivit. Tím, že komunitní knihovníci sdružují lidi, pomáhají budovat pocit sounáležitosti a propojenosti, který je důležitý pro jednotlivce i celou společnost. Je to obzvláště důležité v dnešním rychle se měnícím světě, kde lidé čelí celé řadě výzev, a to od technologických změn až po sociální a ekonomickou nerovnost. Komunitní knihovníci mohou pomoci tyto výzvy řešit tím, že poskytnou bezpečný a přívětivý prostor, kde mohou lidé získat přístup k informacím, naučit se novým dovednostem a navázat kontakty s ostatními.

Grafy zpracovaly Vladana Pillerová a Linda Jansová.

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2023-rocnik-32-cislo-1/komunitni-knihovnictvi-v-cr-v-nizozemsku>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2023-rocnik-32-cislo-1/komunitni-knihovnictvi-v-cr-v-nizozemsku>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/janoskova-katerina>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/jansova-linda>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/pillerova-vladana>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2023-rocnik-32-cislo-1>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/pruzkumy>
- [7] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/ceska-republika>
- [8] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/knihovnici-informacni-pracovnici>
- [9] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/nizozemsko>
- [10] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/verejne-knihovny>
- [11] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/odborne-sekce/sekce-verejnych-knihoven>
- [12] <https://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2021-2027/>
- [13] <https://www.skipcr.cz/odborne-organy/sekce/sekce-verejnych-knihoven>
- [14] <https://www.skipcr.cz/odborne-organy/sekce/sekce-verejnych-knihoven/skupina-pro-komunitni-aktivity>
- [15] <https://www.skipcr.cz/odborne-organy/sekce/sekce-verejnych-knihoven/aktualne/zapojte-se-do-ankety-komunitni>
- [16] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1023/janoskova1.png>
- [17] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1023/janoskova2.png>
- [18] <https://community-librarian.cubiss.nl/routekaart-voor-de-community-librarian/start>
- [19] <https://www.cubiss.nl/>
- [20] <https://www.kb.nl/en>
- [21] <https://community-librarian-english.cubiss.nl/roadmap-for-the-community-librarian/start>
- [22] <https://davidlankes.org/>
- [23] <https://vimeo.com/322774348>
- [24] <https://www.ofbyforall.org/>
- [25] <https://www.kenniscloud.nl/>

[26] <https://www.charleneli.com/>

[27] <https://bernoff.com/>